

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan ehdollisesta rangaistuksesta annettua lakia muutettavaksi siten, ettei alle 18-vuotiaana rikoksen tehnyttä saisi tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi. Lisäksi ehdotetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annettua asetusta muutettavaksi siten, että nuorisovankilaan määrätty voitaisiin si-

joittaa avolaitokseen suorittamaan osan rangaistuksestaan, jos se on vankeinhoidollisesti perusteltua. Tällöin hän menettämättä nuorisovangille kuuluvia oikeuksiaan saisi osakseen myös avolaitosvangille kuuluvat edut.

Ehdotetut lainmuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan välittömästi, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja uudistuksen tarve

Rikoslain 3 luvun 2 §:n mukaan alle 18-vuotiaana rikoksen tehnyt on tuomittava tavallista lievemmän asteikon mukaan. Muun muassa elinkautista vankeusrangaistusta ei saa tuomita. Lisäksi laissa on muutamia muita säännöksiä, jotka oikeuttavat nuorten rikoksenteijöiden tavallista lievempään kohteluun. Esimerkiksi syyttämättä ja tuomitsematta jättämistä koskevat nuorista rikoksenteijöistä annetun lain (262/40) 2 ja 3 § aikoinaan merkitsivät tätä. Sitten nuorten erityisasema on kaventunut, kun syyttämättä ja tuomitsematta jättämisen mahdollisuus on yleissäännöksillä (rikoslain voimaannpanemisesta annettu asetus 15 § 2 mom.; 197/66; rikoslaki 3 luku 5 § 3 mom.; 498/72) ulotettu aikuisiinkin. Ehdollisen rangaistuksen käytössä aikaisempi rangaistus ei nuorilla rikoksenteijöillä ole vastaava este kuin aikuisilla (laki nuorista rikoksenteijöistä 7 §; 137/76). Myös nuorisovankila vankeus-

rangaistuksen täytäntöönpanomuotona oli tarkoitettu muuhun vapausrangaistukseen nähden lievemmäksi, vaikka kasvatuksellisista syistä kestoaltaan ehkä pitemmäksi, seuraamukseksi. Tässäkin suhteessa muun vapausrangaistuksen täytäntöönpanon kehitys on vähentänyt sen edun merkitystä, joksi nuorisovankila aikoinaan tarkoitettiin.

Lainsäädännössämme ei kuitenkaan ole säännöstä, jonka mukaan ikä sinänsä rajoittaisi seuraamuslajin valintaa. Nuorten tekemiin rikoksiin sovelletaan rangaistusjärjestelmämme tuntemia yleisiä rangaistuksia, vankeutta, sakkoa ja rikesakkoa, yllä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta periaatteessa samoin kuin aikuisten tekemiin.

Sakko on yleisin nuorillekin tuomittu rangaistus. Huomattavan usein nuori tuomitaan kuitenkin vankeusrangaistukseen. Esimerkiksi vuonna 1985 tuomittiin alioikeuksissa vankeusrangaistukseen noin 2 400 nuorta, jotka olivat rikoksen tehdessään 15—17-vuotiaita, ja noin 3 900 nuorta, jotka olivat rikoksen tehdessään

18—20-vuotiaita. Nuoren vankeusrangaistus määrätään yleensä ehdolliseksi. Kuitenkin ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittiin runsaat 400 rikoksen tehdessään 15—17-vuotiaista ja runsaat 1 400 rikoksen tehdessään 18—20-vuotiaista. Vuonna 1985 rangaistuksensa suorittamisen aloitti noin 400 täytäntöönpanon alkaessa alle 21-vuotiaista rangaistusvankia (285 vuonna 1987).

Päivittäin rangaistuslaitoksissa on keskimäärin parikymmentä 15—17-vuotiaista rangaistusvankia. Alle 21-vuotiaita rangaistusvankeja on päivittäin kaikkiaan runsaat 200. Näistä enemmistö on tuomittu omaisuusrikoksista ja on vankeinhoidollisesti ensikertaisia. Hyvin pitkät, useampien vuosien rangaistusajat ovat tässä ikäryhmässä harvinaisia. Nuorelle kuitenkin pannaan usein täytäntöön ensimmäisellä täytäntöönpanokerralla mahdollisesti useitakin aikaisempia ehdollisia rangaistuksia, mistä syystä myös hyvin lyhyet nuorten laitoksessaoloajat ovat harvinaisia.

Nuorten rangaistusvankien määrä on jonkin verran vähentynyt 1970-luvulta. Lasku ei kuitenkaan ole ollut jyrkkä eikä vuodesta toiseen johdonmukainen. Ilman erityistoimia nuorten rangaistusvankien määrä ei ilmeisesti tulisi tulevaisuudessa olennaisesti vähentymään.

Rangaistusvankien ohella vankiloissa on huomattavan paljon nuoria tutkintavankeja. Esimerkiksi vuoden 1987 lopussa alle 21-vuotiaita tutkintavankeja oli runsaat 60. Alle 21-vuotiaita tutkintavankeja on vankilaan tullut viime vuosina jopa toista tuhatta vuodessa. Se merkitsee runsaasti kaksinkertaista määrää verrattuna rangaistuksensa suorittamisen aloitaneisiin. Toisin sanoen moni nuori, jota kuitenkaan ei tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, saa tutkintavankina kokemuksen vankilasta. Näyttäisi siltä, että nuori vangitaan herkemmin kuin aikuinen. Osaksi tämä voi johtua tutkinnallisista syistä.

Vain osa nuorisovangeista suorittaa rangaistuksensa nuorisovankilassa. Nuorista rikoksentehtäjäistä annetun lain mukaan yhdestä tai useammasta rikoksesta vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi vankeusrangaistukseen tuomittu alle 21-vuotiaana rikoksensa tehnyt on toimitettava vankilaoikeuden tutkittavaksi. Vankilaoikeus ratkaisee, onko rangaistus pantava täytäntöön nuorisovankilassa vai tavallisena vankeusrangaistuksena yleisessä rangaistuslaitoksessa. Nuorisovankilaan määrättävältä edellytetään, että hän on

siellä annettavan kasvatuksen ja opetuksen tarpeessa (laki nuorista rikoksentehtäjäistä 14—16 §).

Nuorisovankilaa koskevat eräät erityismääräykset. Niistä olennaisimpana voidaan ehkä pitää mahdollisuutta vapautua ehdonalaisesti, kun rangaistuksesta on suoritettu kolmasosa, kuitenkin vähintään kuusi kuukautta (rangaistusten täytäntöönpanosta annettu asetus eli RTA 5:9; 497/53). Muutoin ehdonalainen vapautuminen edellyttää, että rangaistuksesta on suoritettu vähintään puolet tai kaksi kolmasosaa (1.1.1989 lukien), kuitenkin vähintään 14 päivää (RTA 2:13). Olennaisia ovat luonnollisesti myös nuorisovankilan erot muihin suljettuihin laitoksiin siinä, että laitoksen koko toiminta on järjestetty nimenomaan sitä silmällä pitäen, että siellä on vain nuoria vankeja. Nuorisovankilaan määrättyä on opastuksella ja neuvonnalla ohjattava vapauduttuaan sijoittumaan kykyään ja taipumuksiaan vastaaviin tehtäviin. Ohjauksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota opintojen harjoittamiseen, ammatinvalintaan, kansalaiskasvatukseen sekä työllisyys- ja asuntokysymyksiin ja muihin vapautumisen jälkeen ilmaantuviin ongelmiin (RTA 5:6).

Vuonna 1985 vankilaoikeus määräsi noin 400 vankia nuorisovankilaan ja noin 150 yleiseen vankilaan. Osa nuorista rikoksentehtäjäistä joutuu lisäksi yleiseen vankilaan siksi, että heidän tuomionsa on lyhyempi tai pitempi kuin nuorisovankilaan määrääminen edellyttää. Käytännössä ei alle vuoden pituisia vankeusrangaistuksia määrätä täytäntöön pantavaksi nuorisovankilassa, koska ensikertainen vanki vapautuisi sieltä myöhemmin kuin yleisestä rangaistuslaitoksesta. Nuorisovankeja on ollut viime vuosina päivittäin keskimäärin noin 100.

Suurin osa nuorista vangeista suorittaa rangaistuksensa muussa kuin nuorisovankilassa. Varsin usein nuorilla on mahdollisuus suorittaa rangaistuksensa avolaitoksessa. Nuoret määrätään työsiirtolaan jonkin verran lievemmin perustein kuin vanhemmat vangit. Nuori, jota ei määrätä nuorisovankilaan eikä työsiirtolaan, joutuu tavalliseen suljettuun laitokseen. Täälläkin häntä koskevat eräät erityismääräykset. Esimerkiksi vankityön vaihtoehtona korostetaan opiskelua (vankeinhoitoasetus; 431/75; 8 luku).

Käytännössä valinta nuorisovankilan ja yleisen rangaistuslaitoksen välillä tehdään pitkälti sen perusteella, mikä on nuorelle edullisinta

ehdonalaisesti vapautumisen kannalta. Tämän vuoksi nuori vanki usein sijoitetaan nuorisovankilaan, josta hän vapautuu ehdonalaisesti aikaisemmin kuin muusta rangaistuslaitoksesta, vaikka nuoren kannalta täytäntöönpano avolaitoksessa saattaisi muutoin olla edullisempää. Koska nuorisovankilaan määräämisestä on päättänyt vankilaoikeus, ei oikeusministeriön vankeinhoito-osastolla ole sille muutoin kuuluvaa valtaa päättää vangin siirtämisestä avolaitokseen. Muu vanki voidaan siirtää avolaitokseen rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, kun siihen on vankeinhoidollisia perusteita. Ilman erityisiä syitä vankia ei kuitenkaan voida määrätä avolaitokseen, ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut rangaistuksen täytäntöönpanon alkamisesta (RTA 4:2).

Yksi olennaisimmista muutoksista viime vuosikymmenten kriminaalipoliittisessa ajattelussa on, että usko vankeusrangaistuksen parantavaan vaikutukseen on vähentynyt. Vaikkei eri seuraamusten vaikutuksia rikoksentehtäjän vastaiseen käyttäytymiseen voi tutkimustiedon perusteella yksiselitteisesti kuvata, voidaan kuitenkin katsoa, että yleisesti ottaen ehdoton vankeusrangaistus on uusimisriskin kannalta muita seuraamuksia epäedullisempi. Sitä paitsi vankilaan joutuminen merkitsee sen vaihtoehtoihin verrattuna niin syvällistä puutumista henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, että sitä yksinomaan tästä syystä pitää mahdollisimman pitkälle välttää.

Tämä koskee erityisesti nuoria. Useat rikokset, varsinkin omaisuusrikokset, ovat tiettyyn ikään liittyvä ilmiö, joka useimmiten menee itsestään ohi. Vankilaan joutuminen pikemminkin heikentää kuin parantaa nuoren laillisia menestymismahdollisuuksia. Se on monessa mielessä hyvinkin haitallinen juuri siksi, että nuoruus on tärkeä aikuisuuteen kasvun ja identiteetin muodostumisen kausi. Vankila-aika saattaa merkitä katkoa koulunkäyntiin, joka on tärkeimpiä asioita nuoren tulevien valmiuksien kannalta. Vankilakokemukset voivat haitata sijoittumista työelämään.

Yleisesti on tiedostettu tarve pyrkiä välttämään ehdottomia vankeusrangaistuksia. Tätä osoittaa, että meilläkin, niin kuin useimmissa muissa länsimaissa, on viime vuosina pohdittu vapausrangaistuksille vaihtoehtoja. Usean julkisuudessa esillä olleen vaihtoehtoon ongelmanna kuitenkin on, että se paremminkin soveltuisi vaihtoehdoksi ehdotonta vankeusrangaistusta lievemmillä seuraamuksilla, esimerkiksi ehdol-

liselle vankeusrangaistukselle. Siksi ehdottoman vankeusrangaistusten käyttöä ei mainittavasti voida vähentää uusilla vaihtoehtoisilla seuraamuksilla.

2. Pohjoismaista vertailua

Myös muissa pohjoismaissa pyritään välttämään ehdottoman vapausrangaistuksen käyttöä nuorten tekemistä rikoksista. Ruotsissa ei (tuomitsemishetkellä) alle 18-vuotiaasta saa tuomita vankeuteen, ellei siihen ole erityisiä syitä, ja 18—20-vuotias saadaan tuomita siihen vain, jos yleisen lainkuullaisuuden huomioon ottaminen sitä edellyttää tai jos vankeus muutoin on muuta seuraamusta sopivampi (Ruotsin rikoskaaren 26 luvun 4 §). Kuluvalla vuosikymmenellä siellä on tuomittu vuosittain noin 20—40 tuomitsemishetkellä 15—17-vuotiaasta ja tuhatkunta tuomitsemishetkellä 18—20-vuotiaasta ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rangaistuslaitoksessa aloitti vuonna 1986 rangaistustaan suorittamaan 30 täytäntöönpanon alkaessa alle 18-vuotiaasta ja kaikkiaan lähes tuhat alle 21-vuotiaasta. Lukujen perusteella voidaan päätellä, että Ruotsissa alle 18-vuotias joutuu harvemmin vankilaan kuin Suomessa. Sen sijaan, ehkä yllättävästi, Ruotsissa alle 21-vuotias joutuu todennäköisemmin suorittamaan ehdotonta vankeusrangaistusta kuin Suomessa. — Vuoden 1989 alusta voimaan tulevan lainmuutoksen mukaan yllämainitut ikäraajat Ruotsissakin koskisivat rikoksen tekohetkeä, ja 18—20-vuotias voitaisiin tuomita vankeusrangaistukseen ainoastaan, jos teon rangaistusarvon tai muiden erityisten syiden vuoksi se on aiheellista.

Tanskassa ei ole laissa nimenomaista rajoitusta ehdottoman vapausrangaistuksen käytölle nuorten tekemistä rikoksista. Vuonna 1985 ehdottomaan vapausrangaistukseen tuomittiin noin 150 tuomitsemishetkellä alle 18-vuotiaasta ja lähes 1 500 18—20-vuotiaasta. Samana vuonna rangaistuslaitoksiin otettiin noin 1 150 täytäntöönpanon alkaessa alle 21-vuotiaasta, näistä noin 100 alle 18-vuotiaasta. Tanskassa siis nuori joutuu huomattavasti todennäköisemmin suorittamaan ehdotonta vankeusrangaistusta kuin Suomessa.

Norjan tilasto on siinä suhteessa Suomen tuomioistuintilastoon verrattava, että siinä perustana on ikä rikoksentekehetkellä. Vuonna 1984 siellä tuomittiin noin 120 rikoksen tehdes-

sään alle 18-vuotiaista ehdottomaan vankeuteen ja noin 170 yhdistelmä-rangaistukseen, joka osaksi on ehdotonta vankeutta, usein tutkinta-vankeutena suoritettua. 18—20-vuotiaita tuomittiin noin 860 ehdottomaan vankeuteen ja noin 340 yhdistelmä-rangaistukseen. Ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen nuorten tekemistä rikoksista on siis Norjassa hieman harvinaisempaa kuin Suomessa.

Suomessa rangaistusajat yleensä ja erityisesti nuorten rangaistusajat ovat muihin pohjoismaihin verrattuna pitkiä. Tämän vuoksi meillä päivittäin rangaistustaan suorittaa väkilukuun nähden enemmän nuoria vankeja kuin muissa pohjoismaissa. Sen sijaan niiden nuorten määrä, jotka Suomessa tuomitaan ehdottomaan vapausrangaistukseen, ei ole väkilukuun nähden erityisen suuri. On kuitenkin huomattava, että muissakin pohjoismaissa on suunnitelmia ja pyrkimyksiä vähentää ehdottomien vapausrangaistusten käyttöä nuorten tekemistä rikoksista. — Tosin Suomessa ei, toisin kuin ilmeisesti muissa pohjoismaissa, nuoriin kohdisteta nykyisin kovinkaan paljon sosiaalihuollon tahdonvastaisia vapaudenriistoja. Tässä esityksessä lähtökohtana on, että vankeusrangaistuksen käytön vähentäminen ei saisi johtaa siihen, että vapaudenriistot siirtyisivät jonkin muun järjestelmän mukaisiksi tahdonvastaisiksi laitossijoituksiksi.

3. Uudistuksen tavoitteet ja toteutus

Edellä esitetyistä syistä on asetettava tavoitteeksi, että 18 vuotta nuoremmille rikoksenteijöille tuomitaan ehdottomia vankeusrangaistuksia mahdollisimman vähän.

Tämän vuoksi ehdotetaan ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin (135/76) otettavaksi säännös, jonka tarkoituksena olisi rajoittaa ehdottomien vankeusrangaistusten tuomitsemista alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneille. Säännöksen mukaan tällainen nuori voitaisiin tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain erittäin painavista syistä.

Ikärajaksi asetettaisiin 18 vuotta *rikoksenteijoketkellä*. Tätä puoltaa rikoksenteijöiden yhdenvertainen kohtelu. Jos rajana käytettäisiin ikää tuomitsemishetkellä, kiellon merkitys jäisi riippumaan sellaisista sattumanvaraisista seikoista kuin rikoksen ilmitulon, syytteen nostamisen ja tuomion antamisen ajankohdasta.

Lisäksi kytkemällä kielto tekohetken ikään saadaan vaikutus laajemmaksi.

Aikaisemmissa ehdotuksissa säännös siitä, että alle 18-vuotiaita ei yleensä tulisi tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, on ehdotettu otettavaksi joko rikoslakiin tai ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin. Tässä esityksessä ehdotetaan säännös otettavaksi viimeksi mainittuun lakiin. Tämä on perusteltua siksi, että ehdotus on luonteeltaan kiireellinen osittaisuudistus. Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä tullaan harkitsemaan, miten säännökset rangaistuksen mittaamisesta ja rangaistuslajin valinnasta sijoitetaan rikoslakiin.

Säännöksen tarkoituksena olisi selvästi ilmaista periaate välttää nuoren tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vaikka rajoitus muodollisesti koskisi vain rangaistukseen tuomitsemista, sen tarkoituksena olisi vaikuttaa myös tutkintavankeuden käyttöön. Hallituksen esityksessä esitutkintaa ja pakko-keinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi (hall.es. 14/1985 vp.) korostettiin pidätyvyyttä sekä nuorten pidättämisen että vangitsemisen yhteydessä. Nimenomaisesti todettiin, että alle 18-vuotiaan epäillyn pidättämistä olisi mahdollisuuksien mukaan vältettävä. On korostettava, että ne syyt, joiden vuoksi ehdotonta vankeusrangaistusta pitäisi välttää, koskevat yhtä lailla tutkintavankeudessa saatavia laitostekemuksia.

Aina kuitenkin ehdotonta vankeusrangaistusta ei voida välttää. Nuoren rikos saattaa olla niin vakava, että siitä katsotaan välttämättömäksi tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Siksi huomiota on kiinnitettävä myös nuorten vankien aseman parantamiseen. — Tässä esityksessä ei kuitenkaan puututa ongelmaan, joka aiheutuu, kun ensimmäistä kertaa ehdottomaan vapausrangaistukseen tuomitulle nuorelle määrätään mahdollisesti useitakin aikaisempia ehdollisia rangaistuksia täytäntönpantaviksi. Uudesta rikoksesta tuomittu rangaistus ja aikaisemmat ehdolliset rangaistukset lasketaan tällöin täysin määrin yhteen. Tämä voi johtaa nuoren ensikertaisen vangin kohtuuttoman pitkään rangaistusaikaan.

Tarkoitus on korjata epäkohta rikoslain 7 luvun uudistuksen yhteydessä, jota koskevaa esitystä valmistellaan oikeusministeriössä.

Useissa tapauksissa olisi vankeinhoidollisesti perusteltua, että myös nuorisovankilaan määrätty voitaisiin siirtää avolaitokseen. Avolaitoksessa hän saisi avolaitosvangin oikeudet,

muun muassa käyvän palkkatason mukaisen palkan. Tämän mahdollisuuden merkitys korostuu, kun nuorisovankien keski-ikä nousisi siksi, että alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneitä nykyistä harvemmin tuomittaisiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että nuorisovankilaan määrätty voitaisiin siirtää avolaitokseen oikeusministeriön päätöksellä, kun siihen on vankeinhoidollisia syitä. Tämä oikeus koskisi ainoastaan osaa rangaistusajasta samojen periaatteiden mukaan kuin suljetusta laitoksesta muutoinkin voidaan siirtää avolaitokseen.

4. Aikaisemmat valmisteluvaiheet

Suomessa on viime vuosikymmeninä tehty useita ehdotuksia kielloista tai rajoituksista tuomita alle 18-vuotiaita rikoksentekejiä ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Nuoria rikoksentekejiä koskevan lainsäädännön uudistamista ovat käsitelleet ainakin nuorisorikollisuustoimikunta (1966), nuorisorikoskomitea (1970), kriminaalihuoltokomitea (1972), oikeusministeriön työryhmä (1973), rikosoikeuskomitea (1976), oikeusministeriön työryhmät (1977 ja 1978), laintarkastuskunta (1980), oikeusministeriön asettaman rikoslakiprojektin seuraamustyöryhmä (1981 ja 1986) ja kansainvälisen nuorisovuoden 1985 komitea.

Nuorisorikollisuustoimikunta (komiteanmietintö 1966: A 2, s. 38—44 ja 86) asetti erityisesti pyrkimyksen vähentää laitoksiin joutuvien nuorten lukumäärää yhdeksi seuraamusjärjestelmän kehitystavoitteeksi. Toimikunta esitti, että olisi syytä harkita kaikkia mahdollisuuksia ehdottomien vapausrangaistusten käytön vähentämiseksi nuorten tekemistä rikoksista, milloin näin ei vaaranneta yhteiskunnan etuja.

Myös *nuorisorikoskomitea* (komiteanmietintö 1970: A 9, s. 12—133) totesi yleisesti, että pääperiaatteena nuoria rikoksentekejiä koskevan seuraamusjärjestelmän uudistamisessa olisi välttää nykyisessä muodossa tapahtuvaa vapaudenriistoa. Komitean mukaan yleisestävät näkökohdat asettavat rajoituksia laitostangaistusten käytön vähentämiselle.

Kriminaalihuoltokomitean (komiteanmietintö 1972: A 1, s. 159—161) mukaan alle 18-vuotiaille tulisi käyttää sekä ehdotonta että ehdollista vankeusrangaistusta vain poikkeuksellisesti. Mietinnössä kuitenkin painotettiin juuri vapaudenriiston välttämistä, komiteahan suositi

teli erityisesti avoseuraamusten käytön lisäämistä.

Myös oikeusministeriön niin sanottu *kriminaalityöryhmä* esitti vuonna 1973 valmistuneessa julkaisemattomassa ehdotuksessaan ehdottomien vapausrangaistusten käytön vähentämistä alle 18-vuotiaiden rikoksista. Työryhmän mielestä alle 18-vuotiaiden tuomitsemista kohdalokkaiisiin vapausrangaistuksiin olisi vältettävä niin pitkään kuin mahdollista, koska tämän ikäryhmän sosiaaliset ongelmat voitiin vielä useinkin ratkaista muilla keinoilla ja rangaistuslaitokseen joutuminen vain lisäisi uusimisriskiä.

Rikosoikeuskomitean (komiteanmietintö 1976:72, s. 116—117) mukaan nuorten erityisasema olisi otettava huomioon seuraamusvalinnassa. Koska äskettäin syntyneisyyden saavuttaneen nuoren sulkeminen vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen on osoittautunut uusimisriskiä lisääväksi ja koska vankeutta on myös usein pidettävä tämän ikäiselle kohtuutona seuraamuksena, komitean mielestä ehdotonta vankeutta olisi käytettävä nuorille pidättyvästi. Tarvittaisiin ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöä rajoittava säännös. Olisi erikseen harkittava, tulisiko säännös kytkeä rikosentekejän ikään tuomitsemis- vai täytännönpäinohetkellä.

Nuoria rikoksentekejiä koskevan lainsäädännön uudistamista käsittelevä 1970-luvun loppupuolella *kaksi oikeusministeriön työryhmää* (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 3/1977, s. 58—59, 79 ja 82 ja oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 17/1978, s. 6—9, 13, 23 ja 24). Työryhmät ehdottivat kumpikin, että rikoslain 3 luvun 2 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan alle 18-vuotiaana rikoksen tehnyttä ei ole tuomittava (ei saisi tuomita) ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ellei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen (välttämättä) sitä vaadi tai siihen ole muuta erittäin painavaa syytä.

Kummankin työryhmän mukaan Suomessa on usein liioiteltu rangaistusten ja muiden kriminaalipoliittisten keinojen merkitystä pyritäessä vaikuttamaan rikollisuuden määrään. Ehdottomien vankeusrangaistusten käytön vähentämistä työryhmät perustelivat paitsi tällaisesta rangaistuksesta erityisesti nuorille aiheutuvilla haitoilla myös sillä, että usko rangaistuksen parantavaan vaikutukseen on vähentynyt. Jälkimmäisen työryhmän mukaan yleisestävät näkökohdat voivat kuitenkin joskus vaa-

tia ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista alle 18-vuotiaanaakin rikoksen tehneelle. Työryhmä mainitsi tällaisiksi tilanteiksi lähinnä törkeät rikokset sekä nopeasti toistuvat vakavanlaatuiset rikokset. Myös muu erittäin painava syy, kuten toiminta vakavanlaatuisia rikoksia tehneiden vanhempien rikoksentehtäjäiden johtajana, voisi työryhmän mielestä johtaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rajoitus kytkettäisiin ehdotuksen mukaan rikoksentehtäjän ikään tekohetkellä. Se ei siten jäisi riippumaan sellaisesta sattumanvaraisesta seikasta kuin rikoksen ilmitulon, syytteen nostamisen tai tuomion antamisen ajankohdasta.

Edellä mainitusta ehdotuksesta pyydyttyä lausunnossa *laintarkastuskunta* puolsi periaatteessa tällaisen säännöksen ottamista lakiin (lausunto n:o 1/1980, s. 13, 14, 27—30 ja 49). Laintarkastuskunnan mielestä säännös olisi luontevinta sijoittaa ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin eikä rikoslakiin niin kuin työryhmä oli ehdottanut. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittava vankeusrangaistus olisi siten laintarkastuskunnan mukaan määrättävä ehdolliseksi, elleivät erittäin painavat syyt vaadi sen tuomitsemista ehdottomana. Tällaisia syitä olisivat esimerkiksi toiminta järjestäytyneen rikollisryhmän johtajana tai rikoskierre, joka olisi tärkeätä katkaista. — Laintarkastuskunta piti ehdotonta vankeusrangaistusta tosiasiallisesti ankarampana alle 18-vuotiaalle kuin aikuiselle ja viitti haittoihin, jotka rangaistuslaitoksessa tapahtuvasta täytäntöönpanosta erityisesti aiheutuvat nuorille. Laintarkastuskunnan ehdotuksen mukaan ratkaiseva olisi ikä rikoksen tapahtuessa. Se kuitenkin huomautti, että toisaalta olisi johdonmukaista liittää ikärajoitus tuomitsemisen aikaan, koska alle 18-vuotiaana tehty rikos saattaa tulla tuomittavaksi jopa useita vuosia rikoksentehtäjän aikuistumisen jälkeen.

Seuraavaksi ehdottoman vankeusrangaistuksen käytön rajoittamista 15—17-vuotiaille rikoksentehtäjöille käsiteltiin ehdotuksessa, jonka rikoslain kokonaisuudistusta valmistelemaan asetetun rikoslakiprojektin *seuraamustyöryhmä* laati vuonna 1981 sille annetun erityisen toimeksiannon perusteella (seuraamustyöryhmän mietintö 30.12.1981, ehdotus 3). Seuraamustyöryhmäkin ehdotti ehdollisesta rangaistuksesta annettua lakia muutettavaksi siten, ettei alle 18-vuotiaana rikoksen tehnyttä olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ellei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämi-

nen sitä vaadi tai siihen ole muuta erittäin painavaa syytä. Työryhmä katsoi ikärajan kytkemisen rikoksentehtäjä- eikä tuomitsemishetkeen olevan välttämätöntä tuomittavien yhdenvertaisuuden vuoksi. Ehdotustaan työryhmä perusteli samoilla ehdottoman vankeusrangaistuksen haitoilla kehityksessä oleville kuin aiemmatkin komiteat ja työryhmät.

Vuonna 1986 valmistuneessa mietinnössään seuraamustyöryhmä vain kiirehti aikaisemman ehdotuksensa toteuttamista (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 4/1987).

Kansainvälisen nuorisovuoden 1985 komitea sivusi mietinnössään nuorisoriikollisuuttakin (komitean välimietintö 1985:1, s. 71—75, loppumietintö 1986:41, s. 92—93). Sen mielestä pahin yksittäinen nuoria rikoksentehtäjiä koskeva ongelma on laitossa seuraamusten liiallinen käyttö. Komitea esitti, että nuorista rikoksentehtäjistä annettua lakia sekä ehdollisesta rangaistuksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että alle 18-vuotias voitaisiin tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain erittäin tärkeiden, esimerkiksi yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämiseen liittyvien syiden takia. Loppumietinnössään komitea korosti vielä, että erityistä huomiota tulisi suunnata nuorten rikoksentehtäjäiden tutkintavankeuden kestoon ja tarpeellisuuteen.

Edellä mainittujen komiteoiden ja työryhmien mietintöjen lisäksi useassa muussa viralliskannanotossa on nuorten ehdottomat vankeusrangaistukset nähty ongelmaksi. Viimeksi eduskunnan *perustuslakivaliokunta* on käsitellessään oikeuskanslerin kertomusta vuodelta 1986 kiinnittänyt huomiota lapsivankien ja nuorten vankien suureen määrään. Mietinnössään se pitää tärkeänä, että rikoslain kokonaisuudistusta odottamatta toteutetaan aikaisemmin tehty ehdotus, jonka mukaan alle 18-vuotias voidaan tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain erityisestä syystä (PeVM n:o 8/1987 vp.).

Edellä mainitussa oikeusministeriön työryhmän mietinnössä vuodelta 1977 (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 3/1977, s. 61—64 ja 82—84) ehdotettiin, että nuorisovankilaa koskevat erityissäännökset kumottaisiin. Tätä perusteltiin sillä, että kun nuorisovankilapidennyksestä (nuorisovankilaan määrätyn rangaistusaikaa voisi vankilaoikeus periaatteessa pidentää vuodelle; laki nuorista rikoksentehtäjistä 17 §) on käytännössä luovuttu, ei enää ole perusteluita säilyttää nuorisovankilaa eri-

tyisenä järjestelmänä. Nuorisovangeille saattaisi olla tarpeellista säilyttää erityinen laitos, joskaan sitä eivät silloin koskisi erityismääräykset. Erityissäännösten kumoaminen mahdollistaisi nuorten sijoittelun joustavammin eri laitoksiin. Viitattiin siihen, että monet vangit haluavat suorittaa rangaistuksensa asuinpaikansa lähetyvillä. Huomautettiin, että nykyisetkin säännökset sallivat, että nuorisovankila voi olla paitsi erityinen laitos myös laitoksen osa.

Myös vuotta myöhemmin julkaistussa oikeusministeriön työryhmän mietinnössä ehdotettiin samalla tavoin perustellen nuorisovankilaa koskevien erityissäännösten kumoamista (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 17/1978, s. 19—21 ja 41).

Mainituissa mietinnöissä, joiden ehdotukset olisivat merkinneet tätä esitystä syvällisempää puuttumista nuorisovankien asemaan, kuitenkin kiinnitettiin huomiota nyt ehdotetun uudis-

tuksen tarkoitukseen: nuorisovankien sijoitteluun vankeinhoidollisesti nykyistä tarkoituksenmukaisemmalla tavalla.

Tämä esitys on valmisteltu edellä mainittujen ehdotusten pohjalta oikeusministeriössä virkatyönä.

5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Vaikka esityksen tarkoituksena on vähentää nuorten vankien määrää, kysymys on kokonaisvankilukuun nähden niin pienestä osuudesta, että asialla ei ole taloudellisia vaikutuksia. Myöskään ehdotus mahdollisuudesta siirtää nuorisovankilaan määrätty suorittamaan osan rangaistuksestaan avolaitoksessa ei aiheuta muutoksia vankeinhoito-organisaatioon eikä lisää valtion menoja.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki ehdollisesta rangaistuksesta

1 §. Nykyisin pykälän 2 momentissa säädetään, että vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Lisäksi säädetään, että sakko-rangaistus on määrättävä ehdolliseksi vain, jos siihen on erityisiä syitä.

Sakkorangaistusta koskeva virke ehdotetaan siirrettäväksi uudeksi kolmanneksi momentiksi, jolloin nykyinen kolmas momentti siirtyisi neljänneksi. Tämän virkkeen tilalle ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi.

Pykälän 1 momentissa säädetään, että yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu enintään kahden vuoden vankeus tai sakko voidaan määrätä ehdolliseksi. Tämä ensimmäinen momentti asettaa näin enimmäispituuden vankeusrangaistukselle, joka voidaan määrätä ehdolliseksi. Tämä enimmäispituus, johon ei ehdoteta muutoksia, koskee myös alle 18-vuotiai-

na tehdyistä rikoksista tuomittavia rangaistuksia.

Pykälän 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä asetetaan tuomioistuimen harkintaa ohjaamaan rajoitus, jonka mukaan vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Useimmissa aikaisemmissa ehdotuksissa on lähdetty siitä, että kielto tuomita alle 18-vuotias ehdottomaan vankeusrangaistukseen olisi pääsääntö, josta voitaisiin poiketa yleisen lainkunnioituksen ylläpitämiseksi. Ehdotetussa säännöksessä ei mainittaisi yleistä lainkuuliaisuutta. On katsottava ensiksikin, että nuorten tekemistä rikoksista rangaistusta tuomittaessa yleisellä lainkuuliaisuudella ei ole samaa merkitystä kuin harkittaessa rangaistusta aikuisten tekemistä rikoksista. Toiseksi rangaistuksen enimmäispituus rajoittaa ehdollisen rangaistuksen käyttöä nimenomaan yleisistä syistä. Onkin katsottava, että nuorten tekemissä rikoksissa yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen tulee yleensä riittävästi otetuksi huomioon pelkästään tämän rajoituksen kautta. Yli kahden vuoden vankeusrangaistus seuraa niin va-

kavasta rikollisuudesta, että yleisestävät syyt edellyttävät nuorenkin tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Kolmanneksi tuomioistuimella on mahdollisuus tehostaa ehdollisen rangaistuksen yleisestävyyttä tuomitsemalla sen ohessa ehdoton sakkorangaistus. Tätä mahdollisuutta ensikertalaisen törkeää rattijuopumusta lukuun ottamatta tuomioistuimet näyttävät käyttävän liian vähän. Sakkorangaistus ei välttämättä ole nuorillekaan soveltumaton seuraamus. Tuomitaanhan muutoinkin alle 18-vuotiaita sakkorangaistuksiin enemmän kuin mihinkään muuhun rangaistukseen. Jos tuomioistuin katsoisi alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittavan ehdollisen enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksen nimenomaan yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämisen kannalta riittämättömäksi, pitäisi käyttää oheissakkoa. Mainituista syistä ei ole aihetta rajoittaa ehdotettua periaatekieltoa viittaaksin yleisen lainkuuliaisuuden vaatimukseen.

Ehdotuksen mukaan vain erittäin painavista syistä saisi alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta voidaan mainita esimerkkinä se, että alle 18-vuotias on toiminut häntä vanhempien rikoskumppanien liigan johtajana. Jos tällöin nämä vanhemmat kumppanit tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, rikoksentehtäjien oikeudenmukainen ja yhdenvertainen kohtelu edellyttää, että myös nuori, jonka syyllisyys on raskaampi, tuomitaan ehdottomasti. Toisena esimerkkinä erittäin painavasta syystä voitaisiin mainita tilanne, jossa nuori jollakin tapaa selvästi antaa ymmärtää, että hän ei tule piittaamaan ehdollisesta rangaistuksesta oheissakkoineenkaan vaan aikoo jatkaa rikollista toimintaansa. Eräissä tapauksissa alle 18-vuotiaan tuomitseminen ehdottomaan vankeusrangaistukseen voi olla välttämätöntä rangaistusjärjestelmän uskottavuuden ylläpitämiseksi.

Pykälän 2 momenttiin tehdyn lisäyksen johdosta on sakkorangaistusta koskeva säännös kielellisesti tarkistettuna siirretty 3 momentiksi. Mainitun siirron johdosta on oheissakkoa koskeva säännös siirretty sellaisenaan 4 momentiksi.

2. Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta

4 luvun 2 §. Lainkohdassa säädetään nykyisin, että oikeusministeriö voi vankilan johtokunnan esityksestä tai sitä kuultuaan määrätä vankilassa rangaistustaan suorittavan vangin siirrettäväksi avolaitokseen määrääjäksi tai rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, milloin se on vankeinhoidollisista syistä tarkoituksenmukaista. Ilman erityisiä syitä vankia ei tule kuitenkaan siirtää avolaitokseen, ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut rangaistuksen täytäntöönpanon alkamisesta.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen käsitteistön mukaan nuorisovankila ei ole tässä lainkohdassa tarkoitettu vankila. Tämä käy ilmi esimerkiksi 3 luvun 1 §:n 1 momentista. Tosin 5 luvun 11 §:n mukaan, jollei erikseen ole toisin säädetty, rangaistuksen täytäntöönpanossa nuorisovankilassa on noudatettava, mitä vankeusrangaistuksesta on säädetty. Lainkohtia lienee kuitenkin tulkittava niin, että oikeusministeriö ei voi siirtää nuorisovankilaan määrättyä avolaitokseen ainaakaan, ellei tällainen avolaitos olisi suoraan nuorisovankilan osa. Kuitenkin monessa tapauksessa olisi vankeinhoidollisesti perusteltua, että nuorisovankilaan määrätty voitaisiin siirtää avolaitokseen yhtä lailla kuin tavalliseen vankilaan sijoitettu. Täydentämällä säännöstä niin, että vankilassa rangaistustaan suorittavien ohella siinä mainittaisiin myös nuorisovankilassa rangaistustaan suorittavat, asia joka tapauksessa kävisi selväksi.

Tällainen siirtopäätös olisi oikeusministeriön päätös, joka tehdään ministeriön vankeinhoito-osastossa. Se tehtäisiin nuorisovankilan johtokunnan esityksestä tai sitä kuullen. Päätös perustuisi vankeinhoidollisiin syihin, joita tässä yhteydessä arvioitaisiin erityisesti niiden näkökohtien perusteella, jotka koskevat nuorisovankilaa. Pääsääntöisesti edellytettäisiin, että nuorisovankilaan määrätty suorittaisi siellä ainakin säädetty kaksi kuukautta rangaistuksestaan. Hänet voitaisiin siirtää nuorisovankilasta vasta, kun avolaitossijoitusta on pidettävä vankeinhoidollisesti tarkoituksenmukaisempana kuin rangaistuksen edelleen suorittamista nuorisovankilassa. Yleensä tämän asian selvittäminen vaatisi vähintään säädetty kaksi kuukautta. Erityisenä syynä aikaisempaan siirtoon voitaisiin mainita, että vanki on ennenkin ollut nuorisovankilassa, mistä syystä edes siirron

tarkoituksenmukaisuuden selvittäminen ei edellyttäisi kahta kuukautta.

Avolaitokseen määräys voitaisiin peruuttaa rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä mainituilla perusteilla. Näihin ei ehdoteta muutoksia. On selvää, että lainkohdissa mainittu vankila tarkoittaisi nuorisovankilaakin.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan välittömästi sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/76) 1 §:n 2 momentti ja
lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Alle kahdeksantoistavuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi.

Sakkorangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi vain, jos siihen on erityinen syy.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

2.

Laki**rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), näin kuuluvaksi:

4 luku

Täytäntöönpanosta avolaitoksessa

2 §

— — — — —
 Vankilassa tai nuorisovankilassa rangaistustaan suorittavan vangin oikeusministeriö voi vankilan johtokunnan esityksestä tai sitä kuultuaan määrätä siirrettäväksi avolaitokseen määräajaksi tai rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, milloin se on vankeinhoi-

dollisista syistä tarkoituksenmukaista. Vankia ei ole kuitenkaan ilman erityistä syytä siirrettävä avolaitokseen, ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut rangaistuksen täytäntöönpanon alkamisesta.
 — — — — —

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 19 .

Helsingissä 13 päivänä tammikuuta 1989

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

1.

Laki**ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/76) 1 §:n

2 momentti ja

lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

Vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. *Sakkorangaistus on määrättävä ehdolliseksi vain, jos siihen on erityisiä syitä.*

Vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. *Alle kahdeksantoistavuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi.*

Sakkorangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi vain, jos siihen on erityinen syy.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 ____.

2.

Laki**rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 luku

Täytäntöönpanosta avolaitoksessa

2 §

Vankilassa rangaistustaan suorittavan vangin oikeusministeriö voi vankilan johtokunnan esityksestä tai sitä kuultuaan määrätä siirrettä-

Vankilassa tai *nuorisovankilassa* rangaistustaan suorittavan vangin oikeusministeriö voi vankilan johtokunnan esityksestä tai sitä kuul-

Voimassa oleva laki

väksi avolaitokseen määrääjäksi tai rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, milloin se on vankeinhoidollisista syistä tarkoituksenmukaista. Vankia ei ole kuitenkaan ilman erityistä syytä siirrettävä avolaitokseen, ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut rangaistuksen täytäntöönpanon alkamisesta.

Ehdotus

tuaan määrätä siirrettäväksi avolaitokseen määrääjäksi tai rangaistuksen jäljellä olevaa osaa suorittamaan, milloin se on vankeinhoidollisista syistä tarkoituksenmukaista. Vankia ei ole kuitenkaan ilman erityistä syytä siirrettävä avolaitokseen, ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut rangaistuksen täytäntöönpanon alkamisesta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*
